

GRUNTOWNY (150) ai

gruntowny (123), **gruntowni** (1), gruntowny a. gruntowni (26); gruntowni *SkarJedn.*

o jasne.

comp i sup (17 + 9) -gruntowniejszy (26); -ejszy (4), -(e)jszy (22).

sup nã- (7), nãj- (2) *OrzRozm, Mącz.*

sg m N gruntowny, gruntowniejszy, nãjgruntowniejszy (12). ◇ *G* gruntowného, nãgruntowniejszého (4); -ého (2), -(e)go (2). ◇ *D* gruntowniejsz(e)mu (1). ◇ *A* gruntowny (2), gruntown(e)go (1). ◇ *I* gruntownym (1). ◇ *L* gruntownym (1). ◇ *f N* gruntownã, gruntowniejszã, nãgruntowniejszã (20). ◇ *G* gruntownéj, gruntowniejszéj (12); -éj (2), -(e)j (10). ◇ *D* gruntown(e)j (1). ◇ *A* gruntownã, gruntowniejszã (13). ◇ *I* gruntownã (2). ◇ *L* gruntown(e)j (1). ◇ *n N* gruntowné, gruntowniejszé, nãgruntowniejszé (11); -é (2), -(e) (9). ◇ *G* gruntowného, gruntowniejszého, nãgruntowniejszého (24); -ého (3), -(e)go (21). ◇ *D* gruntown(e)mu (1). ◇ *A* gruntown(e), gruntowniejsz(e) (7). ◇ *I* gruntownym (1). ◇ *L* gruntownym (1) *SarnStat*, gruntown(e)m (1) *ModrzBaz*. ◇ *pl N subst* gruntown(e), gruntowniejsz(e), nãgruntowniejsz(e) (8). ◇ *G* gruntownych, gruntowniejszych (6). ◇ *D* gruntownym (1). ◇ *A subst* gruntown(e), gruntowniejsz(e), nãgruntowniejsz(e) (8). ◇ *I m* gruntownymi (3) *GroicPorz, OrzList, NiemObr*, gruntown(e)mi (1) *ZapKościer*. *f* gruntown(e)mi (1). *n* gruntown(e)mi (1). ◇ *L* gruntownych (4).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Dotyczący własności ziemskiej* (5) : Tãmže też bywa rzecz/ o ich gruntownem prawie [*Hic etiam et de directo et de utili dominio agitur*] y o trzymãniu pożytkow: ono pirwłze prawo miewãią Pãnowie/ ktorých iest włãfny grunt/ ábo ktorzi lennem právem co oddawãią *ModrzBaz* 76v; Dom który liezy miedzy domem Koćielnikowym, a domem Paleczkowym, dal iemu Wpołsefiã [...] ze włytkimi gruntownemi do tego naliezãcemi pożytki iako pulmorgiem, kawliem, Ogrodami. *ZapKościer* 1580/4, 1579/3, 1586/69.

Wyrażenie: »gruntowne imienie« (1): A wobyczai tẽn iłz za tęg mairtnoř albo gruntowne imienie. Wpotesiã im takze poddal wyzei omieniony Bartołz, Dom W Koćierzinie *ZapKościer* 1579/3v.

2. *Mocny, solidny; solidus Cn* (6) : Attilã nãwroćil lie do Węgier pokãziwłszy ty miãłtã we Włořezch co nagruntownieyłze/ Akwileiã/ Padweł/ Weroneł/ Wincenciã/ Brixã/ Kremonę *BielKron* 298v; *WujNT* XXXXX3v.

Szeregi: »mocny, (i) gruntowny« (2): Murus aheneus. Miedziãny mur/ to yełt/ mocny gruntowny. *Mącz* 4c; *CzechEp* 130.

»gruntowny i trwały« (1): iłz włzelki dobry budownik/ gdy chce co gruntownego y trwãłego budowãć/ nie tãk zgoãł gruntu budowãnia łwego nã wierzchu zãklãda *CzechEp* 102.

W przen (1) : Gdyž to budowãnie duchowne/ zbãwienne/ cãle/ y gruntowne być ma *NiemObr* 33.

3. *Trwały, pewny, niepodważalny; stabilis Mącz* (18) : *BielKron* 393; *KochZg* A3; Niemãłz nic tãk gruntownego/ Co nie zginie czãłu łwego. *RejZwierc* 236; *CzechEp* 136; *GórnRozm* Fv; áby wedle łãłki byłã gruntowna obietnicã [*firma sit promissio*] włytkiemu plemieniowi *WujNT Rom* 4/16; ižeby iuž nã tym Sýmie koniecznie práwa á gruntowna Vnia tãk w łkutek łwóy wltãwiona y wykończonã byłã *SarnStat* 1004, 193.

W charakterystycznych połączeniach: gruntowna nauka, obietnica, unija, ustawa, wiara (3); nie gruntownego (5).

*Szeregi: »mocny, (i) gruntowny« [szyk 2 : 1] (3): aby iednąż y iednąkałż náuká gruntowna y mocna zołtáá w kościele iego ná wieki. *BibRadz* I 353v; *Mącz* 411c, 417d.*

*»gruntowny a nieodmienny« (1): wtwiérdzay w łercu moim wiarę gruntowną á nieodmienną *SiebRozmyśl* E3v.*

*»pewny, (i) gruntowny« [szyk 2 : 1] (3): *Mącz* 417d; tedy iuż żadnemu o iego [*Chrystusa*] mocy/ y zacności namniey wątpić nie trzeba: áni fie iey/ dziwować ábo fie iey łprzećiwiáić: gdyż pewna y gruntowna iest *CzechRozm* 36v; *SiebRozmyśl* K2v.*

*»trwały i gruntowny« (2): Ale podobno rołkołczy/ ábo też inłze pożytki woyną bywáią nábywáne. Lecż y to trwálłze bywáią y gruntownieylze [*Hae vero firmiores sunt et durabiliores*]/ gdje mniey łtaránia y fráfunku. *ModrzBaz* 107v; *Phil* Q.*

*»twardy i (a) gruntowny« = *ratus et firmus* *Modrz* (2): gdyż to pewnie wiecie/ iż krewkie á omyłne iest człowieczeńłthwo wálze. Aby też było y natwárdłze y ngruntownieylze/ thedy záváždy niepewne iest *RejPos* 322v; *ModrzBaz* 144.*

4. Ważny, istotny, podstawowy, zasadniczy; positivus *Mącz* (31) : Bowiem włzitkie inłze kołci poczynaią fie z wilgotności człowiekowi z przyrodzenia wkorzenionej y gruntownej, á przeto rołtą ielłce w žiwocie matki *GlabGad* C3; Co ngruntownieylłzego obacżymy w tym Płalmie. *LubPs* P4v *marg*; Lłłtownego Pozwu thy łá Okoliczności gruntowne/ ktore trzeba Powodowi pilnie báciłżć/ áby ná pozwie były wyrażone. *GroicPorz* p3v, dv, t2v, t3, x3v; *Frigidam et ieunam allegasti causam*, Nic nietráfną áni gruntownął przicinię powiedział. *Mącz* 164d; *Enunciatum, Ciceroni est quod Dialectici propositionem vocant*. Gruntowna powiełłć kilkiem słów ogárniona/ która yełł w Płilozophiej álbo w łwłętyym píłmie fundowána/ którą zwłáłłczá prawdá bywa podpieraána *Mącz* 254b, 38c, 310a; *OrzQuin* Dv; žec iest w rzeczách niektorych máłych niemal w káżdey Diocezyey nieiáka roznołłć/ włzáłłce w rzeczách przednieylłzych á gruntownych włżyłłtkie Kołłciołly fie zgadzáią. *WujJud* 185v, 14v, 127v, 140, 140v, 194; *CzechRozm* 18v; ále odłóżywłłzy té wrólłki ná łtronę [...] chćiałłbych od ciebie co gruntownieylłżego łłylłceć. *KochWr* 20; *GostGosp* 66.

W charakterystycznych połączeniach: gruntowny (-a, -e) dowód, obrona, odpowiedź, okoliczność, powiełłć, przyczyna, rzecz (12), łłpień, wtoczenie, żywnołłć; co gruntownieylłżego (2).

*Wyrażenie: »gruntowny fundament« [szyk 2 : 2] (4): *OrzRozm* H2v; *StryjKron* A; Gdyż to rzecz łámá pokázuie/ iż włłłny fundáment gruntowny y prawdżiwy/ iest ielłczce zwierłchu iákałł gliná grubą y łprołną pokryty: ná ktorym łię ich wiele myłłi/ z pierwłłżego w rzecz weyłłżzenia: mniemáiąć žeby iuż tá gliná miałá być łámym fundámentem gruntownym. *CzechEp* 223.*

*Szeregi: »całly i gruntowny« (1): A iż Szábát y ceremonie inłze/ były zwierłchownym tylko podobieńłtwem rzeczy przyłłłtych [...] y miałly w łobie cień dobr przyłłłtych á nie rzecz łámę całą y gruntowną *CzechRozm* 71v.*

*»(po)wáżny a gruntowny« (2): *RejKupSekl* a3; ma być s łwoiá rzeczą gotow ze włłyłłtkimi dowody łwymi wáżnymi á gruntownymi. *GroicPorz* f3.*

a. *O księgach kanonicznych Pisma świętego (w odróżnieniu od apokryficznych) (3)* : Co fię tknie kfiąg/ ktore Apokryfami/ to ięft kryiomemi/ zową/ około tych/ áczem nie ták dálece/ iáko około gruntownych pracował *BudBib* c2; *BudNT przedm* d2v.

Szeregi »pewny a gruntowny« (1): To też wiedz czytelniku żem miał wolą wtem Teftámencie nowem pewne á gruntowne pińmo ołobno/ á podeyrżáne ołobno położyć *BudNT przedm* d3.

5. *Wnikliwy, rzetelny, dokładny, szczegółowy, poparty dowodami, oparty na niepodważalnych podstawach, źródłowy, wiarygodny; argumentosus, firmus* *Mącz*; *stabilis Cn* (39) : czoż niebacznie/ bez dobrego rozmyślenia/ y grvntownego poradczenia flvbował/ abyż tego niepełnił *SeklWyzn* f2v; ktora [*wiara*] ięft ták gruntowna/ że też Memot tych niczemnych niąfká fye nieboi/ ktorzy gmerzą w pińmie/ iáko młzyrądownie w gnoiu *OrzList* h, f4 [2 r.]; Przeto muśim dáć pirwżze mieyńce Żydówłkim hińtoryom/ niź inym/ gdyż żydowłkie łą nałtárłze y gruntownieyńze nád ine. *BielKron* 98; [*Luter*] dowodził Pińmem iż thy rzeczy ktore powiádał Ekkius/ niefą gruntowne to ięft niewedług Pińmá Świętego *BielKron* 195, 246; Tám fye łtawćie wy wżytcy/ ktorzy powiádaćie/ Ze v siebie náuke gruntownieyńszą maćie. *KochZg* A4; *Investigabilis* Niewyńperowány/ niewyńledziony/ trudny ku gruntownemu dońciu. *Mącz* 490c, 366d; *OrzQuin* T, Y; *RejAp* [Ff5]; *GrzegŚm* A3; nic nie máią Antichrińfiáni gruntowne^{so}/ opocz wymyńłtu łwego vpornego *CzechRozm* 18, 36v; z ktorymi fię nie vmieiętność wkorzeniłá: zá ktorą nigdy beńpieczney á gruntowney náuki y łpráwy zbáwienney mieć nie możełz. *SkarJedn* 357; A naprzod wżyńłtkich ile ich kolwiek ięft ludzkich ná Swiecie Narodow gruntowne wywody. *StryjKron kt*; *CzechEp* 31, 104 [2 r.]; Iuż zá łáfká Bożá dońtátecznymi/ y gruntownymi wywody pińmá ś. zbiłá fię tá dumá Papieńka *NiemObr* 37, 67; *LatHar* 287; *WysKaz* 18; *SarnStat* *6.

W charakterystycznych połączeniach: gruntowny (-a, -e) dowod (3), nauka (6), odpowiedź, okazanie, pismo (3), poradczenie, profekt, racyja, rzecz, świadectwo, wiadomość (2), wiara, wyprawa, wywod (3); nic gruntown(iejsz)ego (6).

Szeregi: »gruntowny a doskonały« (1): niemáią oni o tym gruntowney/ á dońkonáley wiadomości *GórnDworz* Ff5.

»gruntowny a dowodny« (1): *Argumentosa oratio*, Gruntowna á dowodna rzecz á mowá. *Mącz* 16a.

»istotny i gruntowny« (1): Według iftotnego y gruntownego zniesienia pewnych dowodow z rozmaitych Hińtorikow *StryjKron kt*.

»pewny, (i, a) gruntowny« [szyk 5 : 3] (8): *KrowObr* 16v; *RejPos* 148; *WujJudConf* 104; *StryjKron* 41; *CzechEp* 111, 134, [384]; Ale y łkąd inąd łatwie poznác niedońkonálości práwá wáńzego/ á zwłáczá rownáiąc ie z inych ziem/ y národow práwem/ ktore ma pewne á gruntowne poczátki/ łrżodki/ y końce *GórnRozm* E2.

»gruntowny, (i) słuszny« [szyk 1 : 1] (2): Trzebá czegoś innego moy Pánie/ kto chce o Medyatorze mowić łłuznymi gruntownymi wywody *OrzList* f4v; *CzechEp* 7.

6. *Prawomocny, obowiązujący; securus* *Mącz*; *firmus, solidus* *JanStat* (6) : *Securum testamentum*, Gruntowny á Beńpieczny teńtament. *Mącz* 73a; *Phil* E3; *SarnStat* 885.

Szereg: »mocny, (i) gruntowny« (3): rozgraniczenié dóbr tak náleznych/ iáko dziedzicznych/ [...] fkázuiemy byđz mocné y gruntowné [*firmam esse et validam decernimus JanStat* 407]. *SarnStat* 842, 218, 1167.

7. *Całkowity* (1) : poleł drugi Krolá Perłkiego [...] przyiechał/ profząc áby sie wypráwili przeciw Turkom ná Wiołnę/ przyrzekáiąc im wygładzenie gruntowne ich z Grecyey y z Azyey. *BielKron* 396v.

8. *Niezawodny, pewny, budzący zaufanie; constans, firmus, stabilis Mącz* (6) : To iest moy Pánie człowiek gruntowny/ á nie łowy ále rzeczą ozdoby *OrzList* f4v; firmus, stabilis et constans amicus, Práwy łtały gruntowny przyiaciel. *Mącz* 418b, 172b [2 r.], 237a; VMyśl łtáteczny/ y w cnotách gruntowny Kto ma od Bogá/ żywie świętym rowny *SzarzRyt* C.

9. *Pierwotny, od którego pochodzą inne* (1) : Ty trzy ięzyki miánowane łą nagruntownieyfe ná świecie/ Zydowłki/ Grecki/ y Lácińłki/ inni od nich wynáleźli łwe postronne piłanie *BielKron* 335v.

10. *W zależności od wyrazu określanego oznacza właściwą mu cechę pozytywną: dobry, właściwy, należyty, skuteczny, pożyteczny, znaczny itp.; solidus Mącz* (37) : *WróbŻółtGlab* A3v; żebyśmy [...] przyciśnieni byli wszyscy ku poprawieniu tego, czego ku gruntownej obronie na potym potrzeba *Diar* 68; Gruntowne łwe rozmyłłanie myálem w zakonye twym *LubPs* bb, N2v; iż bez tego y rozum y miárá/ Nie może być gruntowna gdzye nie będye wiárá. *RejWiz* 49v, 49v, 124v; *BielKron* 25; *Mącz* 399d; A przeto poczciwa białagłowa więcey tym nábędzie niż łtráci/ kiedy przegłędáiąc wyłtępkí mężowe/ w gruntowney łie włtáwicžności/ á cznocie záchowa. *GórnDworz* Ccv; Ale mądrości gruntowney/ zá ktorą by łie byli ludzie do kupy zgromádzić/ á w miełciech zgodnie miełzkác mogli/ vkrácć [*Prometeusz*] nie mogli *GórnDworz* Ff, I5, K3v, K8v, Mv, Cc5, Hh4; Rádá w niezgodzye nigdy gruntowną być nie może. *RejPos* 334 marg, 142v; Kto nie rozmyłła co ma przypáść s czego/ Początku nigdy nie ma gruntownego. *RejZwierc* 214v, 222; *CzechRozm* 235; á prawdá przedsię łłowá Boże⁸⁰ prawdá zbáwienną y gruntowną zołtánie. *CzechEp* 123; Nigdy nic gruntownego w Rádách nie vkuią. *BielSjem* 5; *KochWr* 24; z niego dziwne rozżarzenie ogníá gruntownego nabożeńłtwá *LatHar* 663, 34, 343, 512; *JanNKar* D3; włzákże gruntownieyłzy łpólób/ á ná włzytko pomiernieyłzy nie zdał łie byđz/ iedno áby káždé miáłto y miáłteczko z przerzeczoných trzy części łzofu dawáli ná tę potrzebę ná káždy rok *SarnStat* 972, *6; *CiekPotr* 27; Maćieli co nád łeymy do porátowania łiebie y Rzeczypołp: gruntownieyłzego? *SkarKazSej* 695b.

W charakterystycznych połączeniach: gruntowna(-y, -e) bojaźń boża, chwala, cnota, dzielność, język, łaska, mądrość, miara, modlitwa, nabożeńłstwo, obrona (2), *pismo, początek, postępek, prawda, przyjaźń, rada, rozmyłłanie, rozum* (2), *rzecz* (2), (s)*pisanie* (2), *sposob, sprawa* (2), *szczęście, upominanie, żywność; co gruntownego, nic gruntownego* (3).

Szeregi: »doskonały i gruntowny« (1): NA korekturę práwá ziemłkiego koronnégo/ y dla łpíłania dołkonáłégo y gruntownégo iednégo łtátutu ięzykiem polłkim / [...] deputuiemy ołoby niżej opíłané *SarnStat* 58.

»pewny ani gruntowny« (1): Abowiem ći piełzczólzkwie [...] nigdy nie máią nic pewnego áni nic gruntownego okołó łiebie *RejZwierc* 144.

»ani gruntowny ani porządny« (1): Abowiem ielcze téy rzeczypołpolitéy áni gruntownéy/ áni porządny zwác możem/ gđźie/ boiác łye káźni/ [...] ludzie łwój vrząd czynią *KochWr* 24.

Synonimy: **2.** mocny; **3.** nieodmienny, pewny, trwały; **4.** poważny, ważny; **5.** głęboki, poważny, subtylny; **8.** godny.

Cf **GRUNTOWY, NIEGRUNTOWNY**

KW